

LIBRIS | We know
books
HOMER

ILIADA

Traducere
RADU HÂNCU

Cuvânt înainte
GABRIELA HÂNCU

Editura Mondoro
București

CUPRINS

Cuvânt înainte	I
Proclus	V
Cântul I	5
Cântul al II-lea	22
Cântul al III-lea	45
Cântul al IV-lea	57
Cântul al V-lea	71
Cântul al VI-lea	95
Cântul al VII-lea	109
Cântul al VIII-lea	122
Cântul al IX-lea	136
Cântul al X-lea	153
Cântul al XI-lea	168
Cântul al XII-lea	190
Cântul al XIII-lea	202
Cântul al XIV-lea	224
Cântul al XV-lea	237
Cântul al XVI-lea	257
Cântul al XVII-lea	279
Cântul al XVIII-lea	299
Cântul al XIX-lea	316
Cântul al XX-lea	327
Cântul al XXI-lea	340
Cântul al XXII-lea	356
Cântul al XXIII-lea	370
Cântul al XXIV-lea	394
Indice	415

PROCLOS

EPOCA, VIAȚA ȘI FIREA LUI HOMER PRECUM ȘI REZUMATUL EPOPEILOR SALE

Poeți epici au fost cu duiumul. Cei mai de seamă dintre ei sunt: Homer, Hesiod, Peisandros, Panyassis și Antimah. Dar la Homer nu-i deloc ușor să arăți din ce familie se trage și care este patria lui. Căci în această privință el însuși nu suflă nici un cuvânt, iar cei care au vorbit despre dânsul au păreri felurite și, întrucât nici o lămurire nu apare în opera poetului, fiecare a avut deplina libertate să-și arate preferința pentru o anumită versiune.

Iată de ce l-au proclamat unii originar ba din Chios, ba din Smyrna, ba din Ios, iar alții din Cyme. Pe scurt, fiecare oraș și-l dispută pe Homer în dauna celorlalte, fapt care ne îndreptățește să-l numim cetățean al lumii întregi.

Cei care ni-l înfățișează ca fiu al Smyrnei, susțin că tatăl poetului a fost Maion și că el însuși s-a născut pe malul râului Meles, de unde i s-a tras numele de Melesigenes; trimis fiind ca ostatic în insula Chios, el s-a chemat mai apoi Homer.

Alții spun că, dimpotrivă, numele lui vine de la faptul că și-a pierdut lumina ochilor, deoarece la colieni orbii sunt numiți *homeri*.

Hellanicos, Damastes și Ferekides urcă obârșia lui până la Orfeu. Căci, după spusele lui Maion, tatăl lui Homer, și Dios, tatăl lui Hesiod, au fost feciorii lui Apellis, la rândul său fiul lui Melanopos, fiul lui Epifrades, fiul lui Harifemos, fiul lui Filoterpes, fiul lui Idmon, fiul lui Eucles, fiul lui Dorion, care l-a avut ca părinte pe Orfeu. Georgias din Leontinoi îl socotește pe poet urmașul muzelor.

În legătură cu sfârșitul lui Homer s-a răspândit următoarea legendă. Cică întrebând el odată oracolul cum să se pună la adăpost de toate primejdiile, Zeul i-ar fi răspuns astfel:

“Ios, patrie a mamei tale, pe țărmlu ei te va primi

Să mori; tu însă te păzește de ghicitoarea celor tineri”.

Zice-se că Homer a ajuns cu o corabie în insula Ios și acolo, aciuiuandu-se pe lângă Creofil, a scris *Cucerirea Oichaliei*, poem pe care i l-a dat în semn de recunoștință și acum trece drept opera lui Creofil.

În timp ce ședea odată pe o stâncă de pe malul mării, Homer zări niște pescari și, apucându-se să-i descoase, îi întrebă după cum urmează:

“Pescuitorilor din țara Arcadie, ați prins ceva?”

Unul din cei ce se apropiau îi răspunse:

“Cei prinși au fost lăsați acolo; i-aducem doar pe cei neprinși!”

Homer n-a fost în stare să dezlege această enigmă, și atunci pescarii i-au povestit că, pescuitul lor dovedindu-se nenorocos, s-au apucat să se caute de păduchi: cei care au fost prinși și-au găsit sfârșitul acolo, iar cei care le-au scăpat printre degete vin împreună cu dânșii.

Și astfel pe când Homer se îndepărta abătut și năpădit de gânduri negre, pricepând tâlcul oracolului de odinioară, alunecă, se lovi de o piatră și muri după trei zile. De bună seamă această pățanie trebuie cercetată mai pe-ndelete. M-am apucat să depăn legenda de mai sus tocmai pentru a nu vă lăsa pradă neștiinței.

După părerea mea, toți cei ce spun că Homer a fost orb n-au nici un dram de minte. Căci n-a mai fost pe lume un alt om care să vadă așa de bine ca el.

Unii îl fac pe Homer văr primar al lui Hesiod, și-și dovedesc cu prisosință nepriceperea lor în ale poeziei. Căci amândoi sunt tot atât de puțin înrudiți prin naștere, pe cât de deosebită este și opera lor poetică.

De asemeni, ei n-au avut vreodată prilejul să se ia la întrecere unul cu celălalt. Săraci cu duhul sunt și cei care au plăsmuit această epigramă misterioasă:

*Vă-nchină, Hesiod, o, muze din Helicon, trepiedu-acesta
Semn că l-a întrecut la Chalcis cu innu-i – pe Homer divinul.*

Dar ei s-au lăsat înșelați de poemul *Munci și Zile* al lui Hesiod. Numai că pasajul cu pricina are alt tâlc.

Cât privește vremea când a trăit Homer, discipolii lui Aristarh susțin că el a fost contemporan cu colonizarea Ioniei, care a avut loc după șaizeci de ani de la întoarcerea Heraclizilor, iar la sosirea Heraclizilor trecuseră optzeci de ani de la războiul troian. Discipolii lui Crates îl fac să trăiască mai înainte, adică chiar în timpul războiului pentru cucerirea Troiei.

Mai mult ca sigur că Homer a murit la adânci bătrâneți, deoarece neasemuita pătrundere a lucrurilor trădează o vârstă înaintată. Că el a colindat în lung și-n lat lumea reiese limpede din cunoașterea temeinică a locurilor. Acest lucru ne îngăduie să credem că avea o avere mare. Călătoriile lungi se fac cu cheltuieli mari și în vremurile acelea nu puteai străbate mări și țări fără primejdii și nu era ușor să intri în legătură cu oamenii.

Homer a scris două epopei: *Iliada* și *Odiseea*, dar Xenon și Hellanicos neagă că ultima ar fi tot a lui. Totuși cei vechi îi atribuie și întreg ciclul epic. Pe deasupra îl socotesc autorul unor poeme comice ca *Margites*, *Războiul broaștelor*, *Capra tunsă de șapte ori* și *Cercopii goi*.

(Crestomația, I)

... Proclos se ocupă și de așa-numitul ciclu epic, începând cu fabuloasa împreunare a Cerului cu Glia, în urma căreia s-au născut trei copii cu o sută de brațe și trei ciclopi. Urmează apoi faptele care sunt puse pe seama zeilor în legende grecești, ba chiar și cele adevărate de istorie. Și ciclul epic, dus până la capăt de poeți diferiți, se încheie cu întoarcerea lui Odiseu în Itaca, unde acesta este ucis de propriul său fiu, Telegonos, care nu-l cunoștea deloc. Proclos arată că poemele din ciclul epic au fost păstrate și cercetate cu asiduitate de către mulți, nu atât pentru valoarea lor deosebită, cât mai ales pentru că în ele aflau o desfășurare firească a evenimentelor. El pomenește numele și patria celor care au înjghebat ciclul epic. Tot dânsul vorbește despre poemul *Cipriile*, pe care unii îl atribuie lui Stasinus din Cipru, în timp ce alții îl socotesc opera fie a lui Hegesinos din Salamina, fie chiar a lui Homer. Cel din urmă a dăruit-o chipurile lui Stasinus drept zestre pentru fiica lui, iar lucrarea a căpătat numele de *Cipriile* după locul de baștină al presupusului ei autor.

(Fotios, *Bibliotheca*, cod CCXXXIX)

CICLUL TROIAN

CIPRIILE

Zeus împreună cu Themis pun la cale războiul troian. În vreme ce petreceau la ospățul de nuntă al lui Peleu, apare din senin Eris și, datorită ei, își dispută întâietatea în frumusețe Atena, Hera și Afrodita care la porunca lui Zeus sunt călăuzite de Hermes până în muntele Ida, spre a se supune judecării unui pământean. Dornic să se căsătorească cu Elena, Paris se pronunță în favoarea Afroditei. Apoi, la îndemnul

zeiței, Paris își făurește o corabie și Helenos prevestește soarta care-i așteaptă pe toți. Afrodita poruncește lui Eneas să ia parte la călătoria lui Paris pe mare. La rândul ei, Cassandra prorocește viitorul Troiei.

Coborând pe țărmul Lacedemonei, Paris este mai întâi oaspetele fiilor lui Tyndar, iar mai apoi al lui Menelau, la Sparta. În timpul ospățului de bun venit, Paris oferă daruri Elenei. După aceea, Menelau pornește cu corăbiile spre Creta, poruncind soției sale să poarte de grijă oaspeților până la plecarea acestora.

Atunci Afrodita o împinge pe Elena în brațele lui Paris și, după ce se drăgostesc, ei aduc pe corabie cea mai mare parte a bogățiilor lui Menelau și la căderea nopții se avântă în larg. Dar Hera trimite în calea lor o furtună. Împins de vânturi până în portul Sidonului, Paris cucerește orașul. De aici el ajunge cu bine în Ilion, unde are loc nunta lui cu Elena.

Între timp Castor și Pollux răpesc turma lui Idas și Lynkeus. Prinși asupra faptului, Castor este ucis de Idas, iar Lynkeus și Idas pier la rândul lor de mâna lui Pollux. Și Zeus s-a învoit ca, o zi din două, Castor și Pollux să se bucure de nemurire.

După aceea Iris vestește lui Menelau ce s-a petrecut în palatul lui. Întors acasă, Atridul plănuiește împreună cu fratele său o expediție împotriva Ilionului iar apoi Menelau se duce la Nestor. Ca o întregire la pățania lui bătrânul îi povestește cum a pierit Epopeus datorită faptului că a necinstit-o pe fata lui Lycos, ce soartă a avut Oedip, cum și-a pierdut mințile Heracle și cum s-a purtat Teseu cu Ariadna. Apoi amândoi strâng laolaltă pe conducătorii de oști și străbat Grecia în lung și-n lat. Odiseu s-a străduit să pară nebun deoarece nu vroia să se alătore expediției, dar grecii l-au făcut să se dea de gol cu ajutorul lui Palamede, care i-a sfătuit să-l răpească pe fiul lui Telemah, lăsând să se creadă că-l vor căsăpi.

După aceea se adună cu toții în Aulida și aduc jertfe zeilor. Apoi este descrisă minunea cu șarpele și păsările, prin tălmăcirea căreia Calhas prezice cum se va sfârși expediția lor. Apoi grecii se avântă în

larg și, aruncând ancora înaintea Teutraniei, încep asediul, convinși că au în fața lor Ilionul. Telefos sare în ajutorul cetății împresurate, îl ucide pe Tersandros, fiul lui Polynike și este rănit la rândul lui de Ahile. Părăsind Mysia, flota greacă este surprinsă de o furtună și împrăștiată. După ce poposește în Skyros, Ahile se însoară cu Deidamia, fiica lui Lycomedes. La îndemnul unui oracol, Telefos se duce în Argos și Ahile îi tămăduiește rana pe care i-a făcut-o odinioară, dar smulge de la el promisiunea că va fi călăuză corăbiilor grecești până la Ilion.

În timp ce flota se strânge a doua oară în Aulida, Agamemnon, care săgetase o ciută în timpul unei vânători, se lăuda că țintește mai bine decât Artemis. Cuprinsă de furie, zeița îi împiedică pe greci să plece mai departe și dezlănțuie pe mare furtunile. Calhas dă în vileag mânia zeiței și cere ca Ifigenia să fie jertfită spre a o îmbuna pe Artemis; fecioara este adusă în tabără, chipurile ca să-și serbeze nunta cu Ahile, dar într-ascuns se fac toate pregătirile pentru sacrificarea ei. Artemis o răpește, ducând-o până în Taurida, și îi dăruiește nemurirea, după ce mai întâi a înlocuit-o la altar pe tânăra fată cu o ciută.

Pe urmă grecii ajung în insula Tenedos. În timpul unui ospăț Filoctet este mușcat de un șarpe și însoțitorii lui îl părăsesc în insula Lemnos datorită faptului că rana lui răspânda o duhoare groaznică. Ahile se hărțuiește cu Agamemnon întrucât acesta l-a chemat să ia parte la expediție în urma tuturora.

Apoi troienii îi împiedică pe greci să coboare pe țărmul Ilionului și Protesilaos este ucis de Hector. În cele din urmă Ahile pune pe fugă oastea dușmană și-l răpune pe Cycnos, fiul lui Poseidon. Cei căzuți în luptă sunt înmormântați și, printr-o solie trimisă la Troia, grecii cer înapoierea Elenei și a tuturor bogățiilor răpite o dată cu ea. Troienii nu vor să cadă la învoială și atunci grecii asediază cetatea. După aceea ei cotropesc țara și pustiesc orașele învecinate. Apoi Ahile dorește s-o vadă pe Elena, și întâlnirea lor are loc cu ajutorul Afroditei și al lui Thetis.

Mai târziu Ahile îi împiedică să se întoarcă acasă pe aheii gata de plecare. Tot el fugărește turma de juneane a lui Eneas, jefuiește Lyrnessos, Pedassos și numeroase orașe din împrejurimi și îl ucide pe Troilos. Patrocle îl duce pe Lycaon în insula Lemnos și îl vinde ca sclav. Din prăzile de război Ahile se alege cu Briseis, iar Agamemnon cu Hriseis. Urmează apoi moartea lui Palamedes, hotărârea lui Zeus de a ușura soarta troienilor, împingându-l pe Ahile să rupă frăția lui de arme cu grecii și, în sfârșit, catalogul aliaților Troiei.

(Crestomația, I)

ETIOPIDA

Întâmplările pomenite în prima carte își află continuarea lor firească în *Iliada* lui Homer, după care urmează cele cinci cărți ale *Etiopidei* lui Arctinos din Milet și iată conținutul lor.

Amazoana Pentesilea, fiica lui Ares, originară din Tracia, sosește dornică să lupte alături de troieni, săvârșește minuni de vitejie, dar este ucisă de Ahile și troienii o înmormântează. Tot Ahile îl omoară pe Tersit, care îl copleșise cu ocări și batjocuri pentru așa-zisa lui iubire față de Pentesilea. Atunci în rândul aheilor izbucnește o răzmeriță ca urmare a omorârii lui Tersit. De aceea Ahile pleacă în insula Lesbos și aduce jertfe în cinstea lui Apollo, Artemis și Leto, iar Odiseu îl spală de păcatul vărsării de sânge.

Fiul Aurorei, Memnon, care avea armura făurită de Hefaistos însuși, vine în ajutorul troienilor. Thetis prezice fiului ei ce soartă îl așteaptă pe Memnon. În timpul unei ciocniri Antiloh cade răpus de mâna lui Memnon, iar acesta este ucis la rândul lui de Ahile. Și atunci Aurora stăruie pe lângă Zeus și obține pentru fiul ei nemurirea.

Ahile pune pe fugă oastea dușmană și, în clipa când se năpustește să cucerească orașul, este doborât de Paris ajutat de Apollo. O luptă

crâncenă se încinge în jurul trupului său neînsuflețit pe care Aias îl smulge din încăierare și-l duce până la corăbii, în timp de Odiseu, venind din urmă, respinge atacul troienilor.

Apoi aheii îl înmormântează pe Antiloh și expun trupul lui Ahile. Sosește Thetis însoțită de muze și de surorile ei și-și bocește feciorul. După aceea Thetis își răpește fiul de pe rugul aprins și-l duce în insula Leuke.

Deasupra mormântului, aheii înalță o movilă și rânduiesc jocuri în cinstea lui Ahile. Din pricina armelor eroului izbucnește o ceartă între Odiseu și Aias.

(Crestomația, II)

ILIADA MICĂ

Vine la rând *Iliada mică*, în patru cărți, lucrarea lui Lesches din Mitylene, având următorul conținut.

Are loc judecata pentru atribuirea armelor lui Ahile pe care le obține Odiseu prin voința Atenei; Aias își pierde mințile, cășunând pagube mari turmelor prădate de ahei și își pune singur capăt zilelor.

După aceea, Odiseu îl prinde într-o capcană pe Helenos. Prizonierul prezice apropiata cucerire a orașului, așa că Diornede îl aduce pe Filoctet din insula Lemnos. Vindecat de Machaon, Filoctet se luptă de unul singur cu Paris și-l ucide. Leșul acestuia, batjocorit mai întâi de Menelau, este luat până la urmă de troieni și înmormântat. Apoi Deifob se însoară cu Elena. Neptolem este adus din insula Skyros de către Odiseu, care îi încredințează armele tatălui său. Umbra lui Ahile apare înaintea lui Neoptolem.

Eurypylos, fiul lui Telefos, vine în ajutorul Troiei și, după ce se acoperă de glorie pe câmpul de luptă, este ucis de Neoptolem. Troienii sunt asediați. La îndemnul Atenei, Epeos făurește calul de lemn.

Împrumutând o înfățișare jalnică, Odiseu se furișează în Ilion ca iscoadă și este recunoscut de Elena, cu care pune la cale cucerirea cetății. Odiseu ucide câțiva străjeri troieni și se întoarce teafăr la corăbii. Pe urmă, ajutat de Diomedea, răpește din Ilion așa-zisul palladion.

Apoi cei mai viteji ahei sunt închiși în lăuntru al calului de lemn, iar ceilalți greci pleacă cu flota până la Tenedos. Convinși că au scăpat de nenorociri, troienii dăruiesc o parte a zidului, aducând calul de lemn în cetate, după care petrec de parcă i-ar fi învins aievea pe greci.

(*Crestomația, II*)

NIMICIREA TROIEI

După care urmează *Nimicirea Troiei* în două cărți, poemul lui Arctinos din Milet, având următorul conținut.

Aflarea calului de lemn nu inspiră încredere troienilor care, adunați în jurul lui, se sfătuiesc ce măsuri trebuie să ia: câțiva sunt de părere ca el să fie aruncat într-o prăpastie, unii cer să i se dea foc, iar alții susțin că e un dar sfânt și ca atare se cuvine să fie închinat Atenei. Până la sfârșit triumfă părerea celor din urmă.

Bucuroși din cale-afară, troienii se țin de oște de parcă ar fi scăpat într-adevăr de război. Între timp apar doi șerpi și-l răpun pe Laocoon, necruțându-l nici pe unul din cei doi feciori ai lui. Însăpăimântați de acest semn ceresc, Eneas și familia lui pornesc în mare taină spre piscul Muntelui Ida.

Sinon, care și-a jucat fără greș rolul său de om prefăcut, face semne aheilor, agitând torțe aprinse. Oastea revine din insula Tenedos, luptătorii ascunși în calul de lemn se năpustesc asupra vrăjmașilor și, măcelărindu-i cu duiumul, iau orașul cu asalt.

Neoptolem îl ucide pe Priam care își căutase scăparea pe altarul lui Zeus Herceus. Menelaos o descoperă pe Elena și o duce la corăbiile lui,